

Internationale Marx-Engels-Stiftung (IMES)

Da Sovjetunionen og DDR forsvandt fra landkortet i 1989/90, forsvandt blandt mange andre ting også det økonomiske grundlag for udgivelsen af Marx-Engels-Gesamtausgabe (MEGA). Det lykkedes imidlertid ved en omfattende indsats af de hidtidige medarbejdere ved MEGA i samarbejde med interesserede vesteuropæiske institutioner og personer at overvinde en mængde problemer og vanskeligheder og tilvejebringe et grundlag for den fortsatte udgivelse af MEGA. Naturligvis var der også tilbageslag, herunder beslaglæggelsen af en betydelig sum – omkring 100 millioner kr. – som var stillet til rådighed for den fortsatte udgivelse af MEGA af det på ruinerne af det hidtidige regeringsparti i DDR nydannede PDS. Men overdragelsen til en fond var blevet forsinket, og dermed var datoen for PDS' mulighed for frit at disponere over sine midler overskredet, og pengene blev beslaglagt.

Imidlertid lykkedes det at oprette IMES med juridisk hovedsæde i Amsterdam. Medlem af denne forening blev forskellige institutioner i Tyskland, Rusland og Holland. Det var ikke noget tilfælde, at det juridiske hjemsted blev Amsterdam. Det Internationale Institut for Socialhistorie (IISG) ligger som bekendt i Amsterdam, og siden midten af 1930'erne har instituttet bevaret hovedparten af de efterladte papirer fra Marx og Engels. Institutet havde imidlertid indtil 1989 ikke selv deltaget i udgivelsen af disse arkivstykker til trods for, at det i øvrigt har en betydelig videnskabelig udgivelsesvirksomhed. I instituttets skriftserier er således udgivet Marx' og En-

gels' korrespondance med August Bebel, Eduard Bernstein, Karl Kautsky og Wilhelm Liebknecht. Men instituttet deltog ikke i udgivelsen af MEGA, selv om det stillede sit materiale til rådighed for udgivelsen og for øvrigt også sikrede, at betydningsfulde materialer fra Moskva blev udleveret i kopiform til Institutet og dermed blev tilgængelige, herunder store dele af Wilhelm Liebknechts korrespondance, hvoraf dele er udgivet, og yderligere dele bearbejdes.

I 1989 var situationen imidlertid blevet grundlæggende forandret. Efter en evaluering, i hvilken det blev konstateret, at de hidtil udgivne bind i MEGA var på et højt videnskabeligt niveau, og at udgaven burde fortsætte med en nødvendig tilpasning, afpolitisering og akademisering, gik IISG stærkt ind for, at der skabtes nye rammer for udgivelsen, hvilket blev realiseret ved dannelsen af IMES. IISG skaffede betydelige midler til den fortsatte udgivelse, delvis gennem det nederlandske forskningsråd (NWO), det nederlandske videnskabernes akademi og det europæiske INTAS-program, men også i form af egne midler (3-4 millioner kr), og stillede desuden personale og arbejdspladser til rådighed for udgivelsen. På denne baggrund blev IMES' sekretariat placeret i IISG. Denne indsats fra en højt estimeret videnskabelig institution gjorde det muligt at fremskaffe de fornødne midler til videreførelsen af MEGA.

I løbet af de sidste tre år er det imidlertid blevet klart, at MEGA overlever, og der er nu udkommet nye bind – det senest udkomne er bind III-10, Marx' og Engels' korrespondance 1859-

Redaktion:
Carsten Frimand
Bjørn Schreiber Pedersen

1860 (1.269 s.) fra december 2000; det næste er annonceret til at udkomme i foråret 2001. Dermed stiller sagen sig i et nyt lys for IISG, og institutionen nedtrapper sit engagement. Det har været nødvendigt, idet tilskudene fra det nederlandske akademi til dette projekt efter en ti-årig periode blev skåret ned, og de generelle tilskud til instituttet samtidig formindsket. Det medførte, at IMES' sekretariat i oktober 2000 blev flyttet fra Amsterdam til Berlin, til det Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften, som er en af partnerne i IMES. Ligeledes blev formandsposten overtaget af en tysk medarbejder ved MEGA. Arbejdet med MEGA-bundene er imidlertid i de senere år blevet internationaliseret; der findes arbejdsgrupper og medarbejdere i adskillige lande (Danmark, Frankrig, Italien, Japan, Nederlandene og USA foruden naturligvis Rusland og Tyskland), og det kan bidrage til, at udgaven ikke igen bliver politisk ensrettet.

IISG deltager fortsat i arbejdet, finansierer delvis to medarbejdere i IMES og giver naturligvis adgang for MEGA's medarbejdere til at undersøge de i Institutet opbevarede originalmanuskripter og de trykte kilder, som for en stor dels vedkommende er samlet der. IISG er således fortsat en af hjørnestenene i forbindelse med udgivelsen af MEGA.

Gerd Callesen

Willy-Brandt-Stiftung

I Berlin eksisterer der en 'Bundeskanzler-Willy-Brandt-Stiftung' i tilknytning til Socialdemokratiet. Stiftelsen arrangerer blandt andet udstillinger, har udarbejdet en

meget rost hjemmeside om Willy Brandt – www.willy-brandt.org – og udgiver en omfattende 10-binds udgave af Willy Brandts skrifter, hovedsagelig med hidtil utrykt materiale. Endvidere udgives en *Schriftenreihe* af mindre omfattende karakter; det nyeste hæfte dokumenterer foredragene på en konference, 'Perspektiven aus den Exiljahren', om Willy Brandts år i det skandinaviske eksil og de erfaringer, han – delvis sammen med og samtidig med andre – udledte af den 'skandinaviske model'. Knut Kjeldstadli præsenterer den norske arbejderbevægelse i de år, Brandt opholdt sig i Norge, mens Klaus Misgeld tager sig af det gensidige forhold mellem Brandt og Sverige. Einhart Lorenz undersøger, hvordan Brandts stillingtagen til en selvstændig jødisk stat i Palæstina udviklede sig i disse år. Helga Grebing beskriver på nogle få sider, hvordan de fleste tidligere venstresocialister vendte tilbage til SPD, og giver nogle fingerpeg om deres rolle. Willy Brandts søn, historikeren Peter Brandt, beretter om faderens forhold til den ungdomsradikalisme, som udviklede sig i de sene 1960'ere. Bidragene gør ikke krav på at være storvidenskab, men påpeger sammenhænge, lukker op for nye emner i forbindelse med Willy Brandt og udgør således til sammen en indføring i beskæftigelsen med den venstresocialdemokratiske retnings udvikling i årene omkring 2. verdenskrig.

Einhart Lorenz (red.): Perspektiven aus den Exiljahren. Wissenschaftlicher Workshop, Schriftenreihe der Bundeskanzler-Willy-Brandt-Stiftung nr. 7, Bundeskanzler-Willy-Brandt-Stiftung: Berlin 2000, 100 s.

SFAH

Arbejderhistorieprisen

I anledning af SFAH's 30-års jubilæum blev der den 4. december afholdt et velbesøgt eftermiddagsseminar på Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv med efterfølgende reception og festmiddag.

På seminaret talte miljøminister Svend Auken om Socialdemokratiets fortid og fremtid. Direktør for Videnscenter for Ligestilling, Karen Sjørup diskuterede, om det Socialdemokratiske projekt nu også var blevet et lighedens projekt. Og redaktør for Main Magazine, Niels Frid-Nielsen forsøgte at indkredse opbruddet i det socialdemokratiske verdensbillede.

Ved mødets start blev årets Arbejderhistoriepris uddelt. Prisen er på 15.000 kr. og uddeles af Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv, Arbejdermuseet og Selskabet til Forskning i Arbejderbevægelsens Historie. Prisen blev denne gang delt i to og tilfaldt afhandlinger, som begge analyserer forhold uden for Danmark.

Den ene prishalvdel gik til Jørgen Ankers ph.d.-afhandling fra Roskilde Universitetscenter: 'Collective Action in Chile. Pobladores and Trade Unions after the Transition to Democracy'. Afhandlingen koncentrerer sig om fagforeningernes og de folkelige bevægelsers rolle i forbindelse med Chiles genopbygning efter Pinochet-regimets fald i 1989. Pinochets diktatur ødelagde i vidt omfang de sociale og politiske forhold i Chile, og efter diktaturets fald har vilkårene for de folkelige bevægelser og fagbevægelsen været bestemt af arven efter diktaturet. Fagbevægelsen har derfor accepteret markedsøkonomien og er gået i dia-

Der skåles ved overrækkelsen af Arbejderhistorieprisen. Fra venstre: Thomas Wegener Friis, Peter Ludvigsen (Arbejdermuseet), Jørgen Anker og Henning Grelle (ABA). Foto: Allan Schnipper, Arbejdermuseet.

log med arbejdsgiverne trods de dybe kløfter i samfundet. Afhandlingen er baseret på et meget righoldigt materiale om et land, der har gennemgået voldsomme politiske, sociale og økonomiske omvæltninger.

Den anden del af Arbejderhistorieprisen tilfaldt Thomas Wegener Friis, der har indleveret sit historiespeciale fra Syddansk Universitet i Odense. Titlen er: 'DDR – deres forhold til Danmark 1949-1960'. Thomas Wegener Friis undersøger DDR's overordnede politiske mål og strategier for arbejder- og bondestaten med hensyn til etableringen af normale forbindelser med både danske arbejderpartier, fagbevægelsen og dansk erhvervsliv. Et centralt led i strategien var de såkaldte Østersøuger, DDR's charmeoffensiv over for de skandinaviske lande, der skulle fremvise billedet af et fredselkende DDR. Undersøgelsen fokuserer på det østtyske perspektiv og anvender et meget omfattende og ikke tidligere anvendt arkivmateriale fra DDR.

Seminarer

Linzer Konferencen

Den 37. konference afholdes i dagene 11. til 15. september 2001. Emnet i år bliver 'Arbejde – historie og fremtid'. Emnet skal dække over såvel arbejdet i de klassiske industrisamfund, som i de ikke-industrielle samfund og i fremtidens samfund. På et alment tilgængeligt arrangement skal der gennemføres en høring om arbejdets fremtid i Østrig. Den internationale forbedelsesgruppe ledes af Helga Grebing (Göttingen) og Josef Ehmer (Salzburg). Tilmelding kan foretages via SFAH eller direkte til ITH, Wipplinger Str. 8 (Altes Rathaus), A-1010 Wien eller via e-mail: christine.schindler@doew.at

Det er tanken at diskutere emnet 'Arbejderbevægelsen og seksualiteten' på konferencen i 2002. Herunder skal behandles delemner som arbejdsmigration fra miljøer med traditionalistiske seksuelle og familiemæssige værdiforestillinger til moderne

industrielle samfund. Til konferencen i 2003 planlægges det at diskutere den politiske og faglige arbejderbevægelses konfrontation med højreekstremisme og etniske konflikter.

Svensk kommunisme

Forskningsrådet ved Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek i Stockholm (ARAB) afholder den 3. april 2001 en workshop om den aktuelle situation for kommunisme- og antikommunismeforskningen i Sverige. Blandt de diskuterende emner vil være arkivsituationen, kommunismens ideologi, kommunistiske organisationer, fagbevægelsen og kommunismen, kommunistiske partier og kvindebevægelsen, 1968 og kommunismen i Sverige og antikommunismen som ideologi.

Diskussionerne vil hovedsagelig komme til at dreje sig om Sverige og den svenske forskningssituation, men der vil også blive indbudt forskere fra andre nordiske lande.

Deltagerantallet er begrænset

til 25. Tilmeldingsfristen vil være overskredet, når dette nummer af Arbejderhistorie udkommer, men interesserede er velkomne til at kontakte Klaus Misgeld fra ARAB's forskningsråd for at høre, om der alligevel er ledige pladser. Flere informationer findes på internettet på adressen: www.algonet.se/~arabf/forsk/semin.htm

Klaus Misgeld

Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek

Box 1124, Upplandsgatan 4

SE-111 81 Stockholm

Tlf. +46 (0)8 412 39 16,

Fax +46 (0)8 412 39 90

E-mail:

klaus.misgeld@arbarkiv.a.se

Kvinder i mandefag

Den 13.-14. juni 2001 afholdes der i Grängesberg i Sverige en todages konference om kvinder i mandefag. Hvordan er det som kvinde at træde ind på en mandlig arbejdsplads? Hvordan ser virksomhedsledelser og faglige organisationer på den kvindelige arbejdskraft? Hvad gør kvinder på mandearbejdspladser for at hævde deres interesser?

Med støtte fra Delegationen för industrisamhällets kulturarv har repræsentanter for Arbetarnas Bildningsförbund, Arbetets Museum i Norrköping, Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek, Ekonomisk-historiska institutionen ved Uppsala Universitet, Landsorganisationen og Metallindustriarbetareförbundet i Sverige startet et forskningsprojekt om disse spørgsmål.

Hensigten med konferencen i Grängesberg er at samle forskere – både 'amatører' og akademikere – og repræsentanter for de faglige organisationer til en diskussion af de foreløbige resulta-

ter af den igangværende forskning og udstikke retningslinjer for det kommende arbejde. En første præsentation af forskningen findes i tidsskriftet *Arbetarhistoria* nr. 95-96, 2000.

Antallet af deltagere på konferencen er begrænset til 50. Tilmeldingsfristen vil også her være overskredet, når dette nummer af Arbejderhistorie udkommer, men interesserede er velkomne til at kontakte Klaus Misgeld fra ARAB's forskningsråd (se ovenfor for adresse) for at høre, om der alligevel er ledige pladser. Flere informationer findes på internettet på adressen: www.algonet.se/~arabf/forsk/semin.htm

Den internationale arbejderbevægelse ved indgangen til to århundreder

Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek i Stockholm (ARAB) blev grundlagt i 1902. I forbindelse med institutionens 100-års jubilæum inviterer ARAB's forskningsråd den 24.-25. oktober 2002 til en international konference med temaet *The International Labour Movement on the Thresholds of Two Centuries*.

Hensigten med konferencen er at diskutere den situation arbejderbevægelsen står i i dag sammenholdt med situationen for hundrede år siden og set i lyset af de erfaringer, den internationale arbejderbevægelse har gjort i den mellemliggende periode.

Diskussionen vil blive ført som en rundbordssamtale med omkring 30 deltagere. 1. marts 2001 – eller snarest derefter – er frist for indsendelse af CV og en kort præsentation af eget emne. Blandt indsenderne udvælges de 30, der inviteres til konferencen. Delta-gerne får rejse og ophold betalt.

Interesserede kan kontakte Klaus Misgeld fra ARAB's forskningsråd. Flere informationer findes på internetadressen: www.algonet.se/~arabf/forsk/semin.htm

Projekter og afhandlinger

ABA har indtil 31. januar 2001 modtaget meddelelse om følgende afhandlinger under udarbejdelse:

Cand.polit'erne og velfærdsstaten

Speciale på Historie ved Ålborg Universitet

Hensigten er at beskrive og analysere de danske økonomer, der havde tilknytning til Socialistiske Økonomers Forening, herunder specielt disses aktiviteter på de nordiske Brunnsvik-møder fra 1936-1948.

Forventes afsluttet juni 2001

Lars Andersen

Nørregade 23, 2.tv., 9000 Ålborg

Tlf.: 98 16 24 89

E-mail: lars-a@ofir.dk

Livsformer og velfærdsstat ved en korsvej?

Forskningsprojekt, Institut for arkæologi og etnologi ved Københavns Universitet

Projektperiode 1999-2002

Ole Bernild

Ryparken 4, st. tv.

2100 København Ø

E-mail: bernild@hum.ku.dk

Frode Jakobsens forhold til Socialdemokratiet

Speciale, Historisk Institut ved Københavns Universitet

Hensigten er at beskrive og vurdere modsætningsforholdet mellem modstandsbevægelsen og samarbejdspolitikkerne personificeret ved Frode Jakobsen og ledende socialdemokrater som Buhl, Hedtoft, H. C. Hansen og Alsing Andersen.

Forventes afsluttet juli 2001
Carl Otto Brix
 Ringstedvej 109, 4600 Køge
 Tlf.: 56 66 13 77

Marshall-planens betydning for dansk industri

BA-projekt, Københavns universitet

Et forsøg på at klarlægge om Marshall-hjælpen var til gavn for de danske industrivirksomheder eller blot gav dem en sovepude. Forventes afsluttet i efteråret 2001

Jørgen Christensen
 Kongsnæsvej 13, 4700 Næstved
 Tlf.: 55 72 46 30

Berlinkrisens indvirkning på dansk sikkerhedspolitik 1948-49

Speciale, Institut for historie, Roskilde Universitets Center
 Forventes afsluttet i efteråret 2001

Carsten Iversen
 Mellemtoftevej 10, 2. tv.
 2500 Valby
 Tlf.: 36 45 67 87
 E-mail: slipstream@get2net.dk

Studiekredse i AOF's regi

Studieopgave, Danmarks Biblioteksskole, København
 Forventes afsluttet januar 2001
Annette Merete Rasmussen
 Teglstrupvej 8, st. th.
 2100 København Ø
 Tlf.: 39 18 67 14

De Samvirkende Danske Emigranthjælpekomitéer (SDE)

Speciale, Historisk Institut ved Københavns Universitet

En undersøgelse af SDE's politiske forbindelser, også internationalt, med det formål at belyse, hvorvidt flygtningene fik optimal hjælp – f.eks. i forhold til de danske myndigheder og opnåelse af opholdstilladelse i Danmark. Forventes afsluttet i efteråret 2001

Trine G. Sørensen
 Ane Katrines Vej 10, 3. th.
 2000 Frederiksberg
 Tlf.: 38 11 80 33
 E-mail:
T_gantriis_s@hotmail.com

Internet

The Commissar Vanishes

Eksempler på stalinistisk billedforfalskning baseret på billeder fra *The David King Collection* i London.

www.newseum.org/berlinwall/commissar_vanishes/index.htm

Kold krig

The Parallel History Project on NATO and the Warsaw Pact fokuserer på de to militæralliancers udvikling under den kolde krig og bringer dokumenter fra arkiver i såvel NATO-lande som landene i den tidligere Warszawa-pagt. I dokumentsektionen findes Warszawa-pagten plan for en nuklear lynkrig i Europa i 1964 med kommentarer og tilhørende dokumenter og artikler.

www.isn.ethz.ch/php

Sundhedens politik

Studiegruppen *Antinomien der postmodernen Vernunft* ved det kulturvidenskabelige institut i Essen afholdt i begyndelsen af februar et internationalt Lenin-seminar under overskriften 'Gibt es eine Politik der Wahrheit – nach Lenin?'. På siden findes diskussionsoplæg af blandt andre den slovenske filosof Slavoj Žižek.

www.kwinrw.de/lenin

STASI

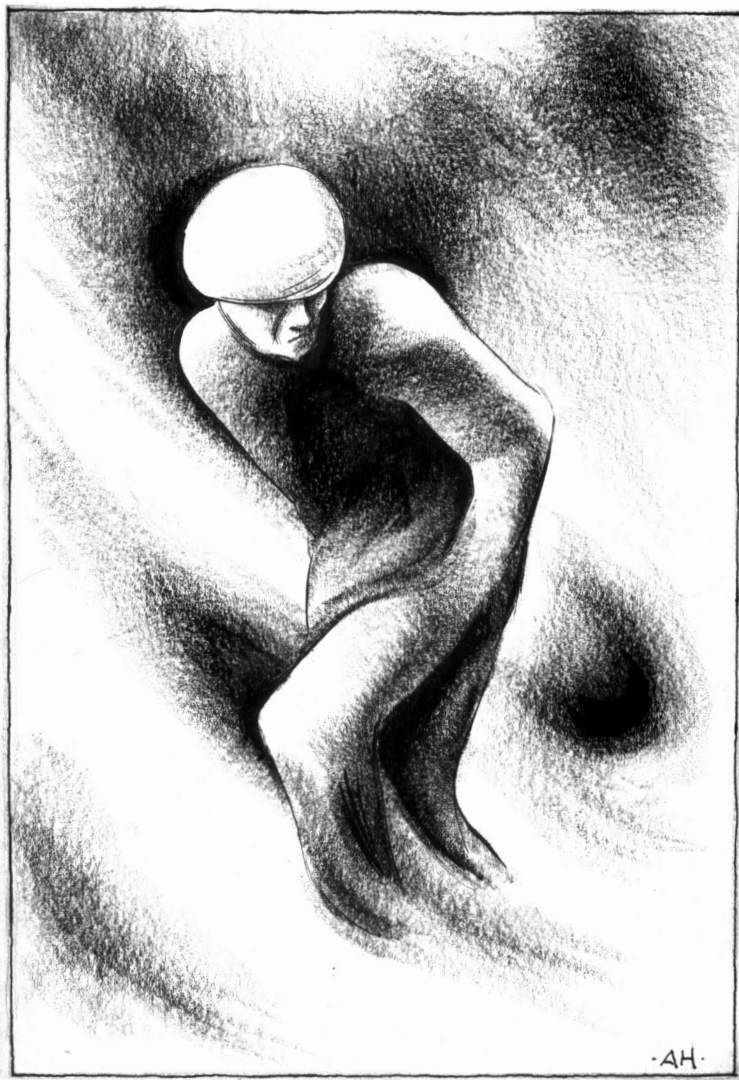
Die Bundesbeauftragte für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der ehemaligen Deutschen Demokratischen Republik administrerer de arkivaliske efterladenskaber fra det østtyske Ministerium für Staatssicherheit (STASI). På hjemmesiden findes introduktioner til STASI's historie og opbygning samt mange links, herunder til det virtuelle STASI-museum ved *Forschungs- und Gedenkstätte Normannenstraße* i Berlin. Desuden kan der hentes et skema til ansøgning om indsigt i egen sagsmappe.

www.bstu.de
www.stasimuseum.de

Studereraktivisme

Website om den progressive studenterbevægelse *American Student Union*, der i sidste halvdel af 1930'erne mobiliserede store grupper af amerikanske studerende bag krav om nedrustning, racelighed og sociale reformer. Med dokumenter, erindringer, essays og fotos.

<http://newdeal.feri.org/students/index.htm>

Skabningens herre. Tegning af Anton Hansen i Social-Demokraten 8. februar 1931.

Udstillinger

Mellemkrigstidens sorte satiriker

Arbejdermuseet viser fra den 17. februar en udstilling om tegneren og satirikeren Anton Hansen. Anton Hansen (1891-1960), der voksede op under fattige kår på Vesterbro i København, skildre-

de i sine tegninger verden set fra især arbejderbefolkningens synsvinkel. Allerede som nittenårig tegnede han for et københavnsk dagblad. Under Første Verdenskrig slog han for alvor igennem med sin hvasse satire vendt mod militarisme, kapitalisme og spekulation, og i de følgende to årtier tegnede han for både dansk og

udlandsk presse. I sine mørke og kontrastrege tegninger udført med sortkridt og tusch fangede han arbejder- og industrikulturens træk. I mellemkrigsårene var han som en af tidens betydeligste bladtegnere tilknyttet adskillige dagblade, tidsskrifter og forlag, herunder Social-Demokraten, Clarté og Monde.

Anton Hansen arbejdede nært sammen med flere af tidens førende kulturpersonligheder, men mistede i løbet af 1930'erne sin fremtrædende position i takt med ændringerne i det kulturpolitiske klima. Selv om han efter besættelsen tegnede for blandt andet Information, var han i sine sidste leveår en mere perifer skikkelse i såvel kunstlivet som arbejderbevægelsen. "Så længe han så verden fra sin barndoms Vesterbro, var hans fodfæste sikkert, hans sigte klart. Mellem velfærdssamfundets filtnalser sprællede han hjælpeløst", skrev Broby-Johansen senere om sin ungdomsven fra 20'erne.

Arbejdermuseets udstilling, der omfatter mere end 200 værker, bygger på den samling af Anton Hansens tegninger, som museet erhvervede i 1997, suppleret med lån fra museer og private i ind- og udland. I anledning af udstillingen udgives bogen *Anton Hansen. Mellemkrigstidens sorte satiriker* (488 s., 200 ill., 395,- kr), hvori Hanne Abildgaard gennemgår hans kunstneriske værk og begivenhedsrige liv. Udstillingen er støttet af en række offentlige og private fonde og kan ses i Arbejdermuseets almindelige åbningstid indtil 5. juni 2001.

Arbejdermuseet
Rømersgade 22
1362 København K
Tlf.: 33 93 25 75
www.arbejdermuseet.dk